

Civillietu teritoriālā jurisdikcija un atsevišķu šīs jurisdikcijas noteikšanas principu piemērošana

Territorial Jurisdiction in Civil Cases and the Application of Separate Principles of Defining This Jurisdiction

Dr. iur. Lauris Rasnačs

LU Juridiskā fakultāte

Civiltiesisko zinātņu katedras pasniedzējs

E-pasts: Lauris.Rasnacs@gmail.com

Šajā rakstā analizēti teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principi, ar kuru palīdzību tiek noteikta civillietas piesaiste noteiktas tiesas kompetences teritorijai, un līdz ar to arī tiek noteikta tiesa, kas iztiesās šo civillietu.

Kā svarīgāko no šiem principiem var atzīmēt personas domicila vietas – fiziskas personas dzīvesvietas un juridiskās personas atrašanās vietas – principu. Fiziskas personas dzīvesvieta un juridiskās personas atrašanās vieta pirmajā brīdī var šķīst vienkārši jēdzieni, kas praksē ir elementāri pārbaudāmi un nosakāmi. Tomēr tos var izprast dažādi, un to pierāda daudzās šajā rakstā aplūkotās ārvalstu tiesību zinātnes doktrīnas atziņas. Arī Latvijas tiesu praksē var atrast piemērus tam, ka dzīvesvietas un atrašanās vietas jēdzieni tiek izprasti dažādā nozīmē. Šāda viedokļu atšķirība rada risku, ka tiesas viedoklis par konkrēta strīda teritoriālo jurisdikciju var atšķirties no prasītāja viedokļa, kura prasība tādēļ var netikt pieņemta iztiesāšanai konkrētā tiesā. Šāda riska mazināšanai autors piedāvā veikt Civilprocesa likumā vairākus precizējumus.

Vēl šajā rakstā ir aplūkota teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas problemātika strīdos par nodarītā kaitējuma atlīdzību gadījumos, ja kaitējumu nodarījusī prettiesiskā rīcība ir veikta vienā vietā, bet šīs rīcības kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā.

Atslēgvārdi: civilprocess, teritoriālā jurisdikcija, domicils.

Satura rādītājs

<i>levads</i>	126
1. <i>Teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principi</i>	126
2. <i>Dzīvesvietas un atrašanās vietas izpratne un tās piemērošana jurisdikcijas noteikšanā</i>	129
3. <i>Zaudējumu vai cita kaitējuma nodarīšanas vietas izpratne un tās piemērošana jurisdikcijas noteikšanā lietās par kaitējuma atlīdzību</i>	133
<i>Kopsavilkums</i>	137
<i>Izmantoto avotu saraksts</i>	138
<i>Atsauces</i>	139
<i>Summary</i>	140

levads

Lai noteiktu civiltiesisko strīdu izskatīšanas sadalījumu starp viena veida tiesām vai citām tiesību aizsardzības institūcijām, tiek izmantota teritoriālā jurisdikcija. Tās ietvaros pēc kāda būtiska faktora, visbiežāk atbildētāja domicila jeb dzīvesvietas vai atrašanās vietas,¹ tiek noteikta attiecīgā civiltiesiskā strīda vai sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmās civillietas piesaiste kādai teritorijai, kuras tiesai vai citai institūcijai ir tiesības izskatīt attiecīgo civiltiesisko strīdu vai citu civillietu.

Teritoriālā jurisdikcija tiek noteikta pēc dažādiem attiecīgajam civiltiesiskajam strīdam specifiskiem un būtiskiem apstākļiem, kas nosaka šī strīda vai citas civillietas piesaisti kādas tiesas vai citas tiesību aizsardzības institūcijas darbības teritorijai. Šo teritoriālās jurisdikcijas piesaistes apstākļu jeb, kā tie ir dēvēti šajā rakstā, teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principu vidū kā svarīgāko var norādīt jau minēto jurisdikciju pēc atbildētāja vai citas strīdā vai sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmajā civillietā iesaistītās personas domicila jeb dzīvesvietas vai atrašanās vietas jurisdikciju pēc strīdus lietas esošās vai prezumētās atrašanās vietas, kā arī jurisdikciju pēc kaitējuma nodarīšanas vietas.

Tiesību zinātnē teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principi ir formulēti visai plaši, acīmredzot, lai nodrošinātu to elastīgu piemērošanu dažādu veidu civiltiesisko strīdu un citu civillietu jurisdikcijas noteikšanai. Visai plaši šie principi ir formulēti arī tiesību aktos, kas reglamentē noteiktu civiltiesisko strīdu un citu civillietu iztiesāšanas tiesību sadalījumu. Tomēr atšķirībā no tiesību zinātnes atziņām šādi plaši jurisdikcijas normu formulējumi tiesību aktos var radīt nepietiekamu skaidrību par konkrētu strīdu un sevišķā tiesāšanas kārtībā iztiesājamo civillietu iztiesāšanas tiesību sadalījumu un tādējādi radīt grūtības to praktiskā piemērošanā. Sevišķi lielas neskaidrības, pēc autora ieskats, saistītas ar Civilprocesa likumā (CPL) neskaidri formulētajiem personas dzīvesvietas un atrašanās vietas jēdzieniem, kā arī jurisdikcijas noteikšanu pēc kaitējuma nodarīšanas vietas, ja kaitējumu radījuši prettiesiskā rīcība ir notikusi vienā vietā, bet šīs rīcības kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā tajā pašā valstī. Rakstā galvenā uzmanība ir pievērsta šo neskaidrību atrisināšanai.

Teritoriālās jurisdikcijas noteikšana nav tikai Latvijas nacionālo tiesību normu jautājums. Teritoriālo jurisdikciju dažādu Eiropas Savienības valstu starpā nosaka Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās („Regula 44/2001”). Tāpat teritoriālo jurisdikciju reglamentē topošais likumprojekts „Starptautisko privāttiesību likums”. Kaut arī šī raksta galvenais mērķis ir Latvijas nacionālo civilprocesa normu, kas nosaka teritoriālo jurisdikciju, nevis starptautiskā civilprocesa neskaidrību risināšana, kā būtiski salīdzinošo tiesību avoti ir izmantoti gan Regula 44/2001, gan arī Eiropas Kopienu Tiesas (EKT) prakse, kā arī nedaudz (kā polemikas priekšmets) minētais likumprojekts „Starptautisko privāttiesību likums”.

1. Teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principi

Konkrētas tiesas jurisdikcija konkrētā civillietā tiek padarīta atkarīga no specifiskiem likuma un atsevišķos gadījumos arī tiesas noteiktiem konkrētai lietu kategorijai piemītošiem apstākļiem.² Tādējādi tiek veikts civillietu t. s. „sadalījums pa vertikāli” – starp dažādu posmu pirmās instances tiesām.³ Papildus dažādiem tiesību zinātnē un normatīvajos aktos paredzētiem jurisdikcijas veidiem, lai noteiktu tiesu, kura ir tiesīga iztiesāt konkrēto civiltiesisko strīdu, tiek izmantoti vairāki principi. Šie principi ir plaši aplūkoti tiesību doktrīnā. Tāpat tie ir norādīti normatīvajos aktos,

kas regulē dažādu institūciju kompetences sadalījumu civiltiesisko strīdu un sevišķās tiesāšanas kārtībā iztiesājamo strīdu izskatīšanā. Jāuzsver, ka šie principi nosaka lielākoties tiesu, nevis citu tiesību aizsardzības institūciju teritoriālo jurisdikciju, pēc puses vai strīdus lietas atrašanās vietas vai citiem kritērijiem nosakot attiecīgās civillietas piesaisti kādas tiesas darbības teritorijai. Ņemot vērā šo iezīmi, šos principus var dēvēt par teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principiem. Papildus jāatzīmē, ka gan latīņu, gan arī angļu valodā šo principu apzīmēšanai dažkārt izmanto vārdu *forum*. Latīņu valodā šis vārds nozīmēja tirgus laukumu vai citu laukumu kā sabiedriskās dzīves centru,⁴ kurā acīmredzot tika veikti arī dažādi juridiski akti. Mūsdienu angļu valodā ar *forum* apzīmē tiesu, kura ir tiesīga iztiesāt noteiktu juridisku lietu.⁵

Kā pirmo un vienu no visplašāk piemērotajiem jurisdikcijas noteikšanas principiem var minēt tā saukto personas dzīvesvietas vai atrašanās vietas principu (*forum domicilii* – lat.), kas uzskatāms par galveno teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principu.⁶ Plašās piemērošanas dēļ šis princips tiek dēvēts ar par galveno principu strīdu izšķiršanas un citu civillietu iztiesāšanas vietas (*general forum* – angl.)⁷ noteikšanai. Visbiežāk tā ir atbildētāja dzīvesvieta vai atrašanās vieta, pēc kuras tiek noteikta attiecīgā strīda iztiesāšanas tiesa jeb kompetentā tiesa. Tā CPL 26. panta pirmā daļa paredz, ka

„prasību pret fizisku personu ceļ tiesā pēc tās dzīvesvietas”.

Savukārt šī paša likuma panta 2. daļa paredz, ka

„prasību pret juridisku personu ceļ tiesā pēc tās atrašanās vietas (juridiskās adrese)”.

Tādējādi arī Latvijas tiesību kontekstā šie CPL 26. panta noteikumi un tajos paredzētā prasības celšana tiesā pēc atbildētāja dzīvesvietas vai atrašanās vietas jāuzskata par jurisdikcijas noteikšanas pamatprincipu, kas ir piemērojams vienmēr, ja vien nepastāv citi likumā paredzēti un attiecīgajai lietu kategorijai specifiski noteikumi, ar kuriem noteikt tiesu, kura būs tiesīga iztiesāt attiecīgo civiltiesisko strīdu. Tajā pašā laikā atsevišķos gadījumos likums pieļauj vai pat paredz prasības celšanu tiesā arī pēc prasītāja dzīvesvietas vai atrašanās vietas. Kā piemēru var minēt CPL 28. panta 2.–5., 8., 9. daļā minētos gadījumus prasību celšanai par uzturlīdzekļu piedziņu vai paternitātes noteikšanu; personiska aizskārums, kas radījis sakropļojumu, citu veselības bojājumu vai nāvi, kaitējuma atlīdzināšanu; mantas atdošanu vai tās vērtības atlīdzināšanu; darba tiesību prasījumu; atsevišķos gadījumos – arī laulības šķiršanu vai neesamību. Sevišķā tiesāšanas kārtībā iztiesājamas civillietas izskatīšana tiesā pēc šajā civillietā iesaistītas personas dzīvesvietas vai atrašanās vietas tiek piemērota arī vairāku sevišķā tiesāšanas kārtībā iztiesājamo civillietu piekritības noteikšanai un kā tāda ir norādīta vairākās CPL normās.⁸

Kā citus būtiskus teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas principus var minēt kompetentās tiesas noteikšanu pēc lietas, par kuru ir strīds, esošās (*jurisdictio in rem* – lat.)⁹ vai prezumētās (*jurisdictio quasi in rem* – lat.)¹⁰ atrašanās vietas. Šis princips tiek arī dēvēts par *forum rei sitae* (lat.)¹¹ principu un Latvijas tiesībās tiek izmantots izņēmuma jurisdikcijas piemērošanā. Saskaņā ar CPL 29. panta pirmo un otro daļu pēc mantas atrašanās vietas ceļama prasība par īpašuma tiesībām un par jebkuru citu lietu tiesību uz nekustamo īpašumu vai tā piederumiem, kā arī prasība par minēto tiesību ierakstīšanu zemesgrāmatā vai par šo tiesību dzēšanu un par mantas izslēgšanu no aprakstes akta. Savukārt pēc mantojamās mantas vai tās daļu atrašanās vietas ceļama prasība pret mantojuma masu, kad nav zināmi ne mantinieki, ne mantojuma atstājēja dzīvesvieta vai arī šī dzīvesvieta ir bijusi ārpus Latvijas. Atsevišķos gadījumos *forum rei sitae* princips tiek izmantots jurisdikcijas noteikšanai, ja strīds nav par kādu lietu,

bet šīs lietas atrašanās vieta ir viens no retajiem vai pat vienīgais no konstatējamajiem atbildētāja piesaistes faktoriem tiesas kompetences teritorijai. Tā CPL 27. pants paredz, ka pēc atbildētāja nekustamā īpašuma atrašanās vietas var tikt celta prasība pret atbildētāju, kura dzīvesvieta nav zināma vai kuram nav pastāvīgas dzīvesvietas Latvijā.

Vēl kompetentā tiesa var tikt noteikta pēc kaitējuma nodarīšanas vietas principa (*forum delicti commissi* – lat.)¹². Šis princips pamatā tiek izmantots jurisdikcijas noteikšanai lietās par tiesību vai likumīgo interešu aizskāruma rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu. Tā CPL 28. panta trešā daļa paredz, ka prasības par personiska aizskāruma, kas radījis sakropļojumu, citu veselības bojājumu vai nāvi, kaitējuma atlīdzināšanu, var tikt celtas pēc šī aizskāruma nodarīšanas vietas. Tāpat arī prasības par juridiskas personas mantai nodarītiem zaudējumiem var tikt celtas pēc šo zaudējumu nodarīšanas vietas (CPL 28. panta ceturtnā daļa).

Jāatzīmē arī prasības celšana pēc līguma izpildes vietas principa (*forum solutionis* – lat.)¹³. Latvijas tiesībās šis princips gan tiek piemērots visai maz un vairāk formāli, nevis pēc būtības. Proti, CPL 28. panta devītā daļa noteic, ka „prasību, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, prasītājs var celt arī pēc savas .. darbavietas”. Darba līguma gadījumā darbavietā parasti ir arī vienīgā vai viena no šī līguma izpildes vietām. Tomēr tajā pašā laikā jāuzsver, ka darba līguma izpilde darba vietā ne vienmēr ietekmē veicamo darbu kvalitāti, tādēļ darba līguma izpildei darba vietā bieži vien pamatā ir principiāls raksturs.

Jāmin arī Šveicē piemērotā prasības celšana tiesā pēc izvēlētas domicila vietas (*domicile élu* – fr., jeb *am erwählten Domizil* – vāc.)¹⁴. Šī tiesību institūta piemērošanas gadījumā puses vienojas par parādnieka saistību izpildes vietu, pēc kuras ceļamas prasības tiesā pret attiecīgo atbildētāju.¹⁵ Latvijas tiesībās līdzīgs institūts ir CPL 30. panta 1. daļā paredzētā līgumiskā piekritība. Vienīgi CPL 30. panta 1. daļā runāts par līdzēju izvēlētu tiesu, kurai piekritīgas ar līguma izpildi saistītās prasības. Savukārt prasības celšana tiesā pēc izvēlēta domicila vietas izpaužas tādējādi, ka līdzīgi vienojas par līguma izpildes vietu un šīs vienošanās rezultātā netieši nosaka arī šīs vietas tiesas jurisdikciju ar attiecīgo līgumu saistītajos strīdos.

Lai uzskatāmāk ilustrētu iepriekš aplūkotos galvenos teritoriālās jurisdikcijas principus, autors tos ir apkopojis tabulā, norādot arī būtiskās iezīmes un piemērus likumā.

Galvenie teritoriālās jurisdikcijas principi

Nr. p.k.	Nosaukums latviski	Nosaukums latīniski	Raksturojošā iezīme	Piemērs likumā
1.	Personas dzīvesvietas vai atrašanās vietas princips	<i>Forum domicilii</i>	Prasību vai pieteikumu sevišķās tiesāšanas kārtībā iztiesā atbildētāja vai citas attiecīgajā civillietā iesaistītās personas dzīvesvietas vai atrašanās vietas tiesa	CPL 26. panta 1. un 2. daļa; 259. panta 1. daļa; 363. ¹ panta 1. daļa
2.	Lietas atrašanās vietas princips	<i>Forum rei sitae</i>	Prasību iztiesā lietas esošās (<i>jurisdictio in rem</i> – lat.) vai prezumētās (<i>jurisdictio quasi in rem</i> – lat.) atrašanās vietas tiesa	CPL 29. panta 1. un 2. daļa
3.	Kaitējuma nodarīšanas vietas princips	<i>Forum delicti commissi</i>	Prasību iztiesā personai radītā kaitējuma nodarīšanas vietas tiesa	CPL 28. panta 3. daļa
4.	Līguma izpildes vietas princips	<i>Forum solutionis</i>	Prasību iztiesā līguma izpildes vietas tiesa	CPL 28. panta 9. daļa
5.	Izvēlēta domicila vietas princips	-----	Prasību iztiesā pušu izvēlētas līguma izpildes vietas tiesa	CPL 30. panta 1. daļa

Varētu likties, ka iepriekš norādīto principu saturs un piemērošana ir pilnībā skaidri. Tomēr tā nav. Nav skaidrības, kuras vietas tiesā ir ceļama prasība vai iesniedzams pieteikums sevišķā tiesāšanas kārtībā, ja fiziskās personas deklarētā vai faktiskā dzīvesvieta atšķiras. Tāpat nav skaidrs, kuras vietas tiesā ceļama prasība vai iesniedzams pieteikums sevišķās tiesāšanas kārtībā (piemēram, maksātnespējas pieteikums), ja juridiskas personas juridiskā adrese atšķiras no biroja adreses. Savukārt tiesību aizskāruma gadījumā var rasties neskaidrības par aizskāruma nodarīšanas vietu, ja vainojamā persona prettiesiskās darbības veikusi vienā vietā, bet šo darbību kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā. Šī raksta turpmākajās divās sadaļās autors piedāvā ar abiem šiem principiem saistīto neskaidrību risinājumu.

2. Dzīvesvietas un atrašanās vietas izpratne un tās piemērošana jurisdikcijas noteikšanā

Dzīvesvietas jēdziena izpratnes skaidrību var apšaubīt jau tad, ja izlasa Latvijas Republikas Civillikuma 7. panta otro daļu, kas noteic,

„vienai personai var būt arī vairākas dzīves vietas”.¹⁶

Vēl neskaidrāka kļūst fiziskās personas dzīvesvietas un arī juridiskās personas atrašanās vietas jēdziena izpratne, ja aplūko ārvalstu tiesību doktrīnu un normatīvos aktus.

Ārvalstu tiesību doktrīnā, kā arī ārvalstu un starptautiskajos normatīvajos aktos dzīvesvietas vai atrašanās vietas jēdziena vietā tiek lietots jēdziens „domicils”. Pēc vispārējas nozīmes ar šo jēdzienu saprot personas fiziskās atrašanās vietu, kuru persona ir izvēlējusies par savu patieso, noteikto un pastāvīgo apmešanās vietu, vai arī vietu, ar kuru persona saista savu juridisko pienākumu izpildi.¹⁷ Papildus tam pastāv virkne domicila veidu, tajā skaitā mantošanas domicils, kas tiek noteikts pēc mantojuma masas atrašanās vietas,¹⁸ kā arī juridisko personu domicila kontekstā būtiskais korporatīvais domicils – likuma ietvaros prezumētais juridiskās personas korporatīvas darbības centrs, bieži vien – juridiskā adrese.¹⁹ Jēdziens „domicils” tiek lietots arī Regulā 44/2001. Tur šis jēdziens gan netiek skaidrots, tomēr norādīti vairāki šī jēdziena sakarā būtiski noteikumi – jābūt saistībai starp tiesvedību un (tiesas valsts) dalībvalsts teritoriju²⁰ un jurisdikcijas normām jābūt ļoti skaidri nosakāmām.²¹ Tā kā atbildētāja domicils ir jurisdikcijas noteikšanas pamatā,²² var secināt, ka arī jebkuras citas personas domicilam jābūt saistītam ar tiesas kompetences teritoriju un tam jābūt ļoti skaidri nosakāmam. Viens no galvenajiem fiziskās personas domicila mērķiem ir noteikt vietu, kur persona īsteno savas civilās tiesības un izpilda ar šīm tiesībām saistītos pienākumus, vai arī vietu, par kuru tiek prezumēts, ka attiecīgā persona šajā vietā īsteno minētās tiesības un izpilda ar tām saistītos pienākumus. Francijas Civillkodeksa 102. pantā šajā sakarā ir paredzēts, ka katra francūža domicils kā viņa civilo tiesību īstenošanas vieta ir šīs personas galvenā atrašanās vieta.²³

Vācijā saistībā ar fiziskas personas dzīvesvietu tiek izšķirti tādi jēdzieni kā „pastāvīgā dzīvesvieta”²⁴ un „nepastāvīgā dzīvesvieta”²⁵. Arī Regulas 44/2001 5. panta 2. daļā tiek runāts par pastāvīgo dzīvesvietu kā teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas kritēriju.

Patstāvīgā dzīvesvieta tiek paredzēta tiesībspējīgai, pilngadīgai personai. Tā ir vieta, kurā fiziskā persona apmetusies ar nolūku padarīt šo vietu par savas ekonomiskās vai sociālās dzīves centru.²⁶ Dzīvesvietas reģistrācija attiecīgajā valsts iestādē nav galvenais no pierādījumiem, kas norāda uz konkrētu patstāvīgo dzīvesvietu.²⁷ Savukārt nepatstāvīgā dzīvesvieta ir, piemēram, nepilngadīgajiem. Tā ir vieta, kur viņi dzīvo kopā ar vecākiem vai aizbildņiem.²⁸

Austrijā par fiziskas personas dzīvesvietu tiek prezumēta vieta, ar kuru personai ir ilgstoša un patstāvīga ekonomiskās un sociālās dzīves saikne.²⁹ Savukārt par juridiskās personas atrašanās vietu tiek uzskatīta vieta, kur atrodas šīs juridiskās organizācijas pārvaldes institūcija vai arī kur juridiskā persona veic savu darbību, vai no kurienes to vada.³⁰ Francijā civilprocesuālo tiesību doktrīnā pastāv atziņa, ka juridiskai personai var būt vairāki domicili, jo tā var veikt savu darbību vairākās vietās vienlaicīgi.³¹ Būtiska tiesiskā nozīme tiek piešķirta juridiskās personas reālajai atrašanās vietai jeb *siège réel*,³² par kuru tiek prezumēta juridiskās personas galvenās administratīvās institūcijas atrašanās vieta vai darbības vadības vai arī veikšanas vieta.³³ Prasības celšana pēc šīs vietas tiek piemērota kā alternatīva, un Francijā prasību pret juridisku personu var celt

- 1) pēc juridiskās personas juridiskās adreses; atbildētājs pret to nevar iebilst, izmantojot argumentu, ka viņa reālā atrašanās vieta ir cita;
- 2) pēc juridiskās personas reālās atrašanās vietas.³⁴

Vērā ņemamas atziņas par juridiskas personas atrašanās vietu un tās nozīmi jurisdikcijas noteikšanā ir atrodamas arī Eiropas tiesu praksē. Tiek norādīts, ka par juridiskas personas atrašanās vietu var uzskatīt vietu, kur atrodas juridiskās personas juridiskā adrese, centrālā administrācija vai galvenā komercdarbības veikšanas vieta (*principal place of business* – angl.).³⁵ Juridiskās personas atrašanās vieta juridiskās nozīmības ziņā esot pielīdzināma personas valstiskajai piederībai (*nationality* – angl.).³⁶ Tomēr no visām minētajām juridiskās personas atrašanās vietām – juridiskās adreses, centrālās administrācijas atrašanās vietas un galvenās komercdarbības veikšanas vietas – vispamatotāk par galveno juridiskās personas atrašanās vietu esot uzskatīt juridiskas personas juridisko adresi,³⁷ kas norāda uz visciešāko teritoriālo piesaisti starp juridisko personu un attiecīgo vietu. Tādējādi Eiropas pieeja juridiskās personas atrašanās vietas noteikšanai atšķiras no ASV pieejas. ASV par progresīvāko tiek atzīta juridiskās personas atrašanās vietas noteikšana teritorijā, kurā ir šīs juridiskās personas pietiekama komercdarbības aktivitāte (*sufficient business activity* – angl.), un nav jābūt obligātai saistībai ar šīs juridiskās personas juridisko jeb ASV gadījumā – nodibināšanas (*incorporation* – angl.) vietas adresi.³⁸ No vienas puses, šāda pieeja zināmā mērā sekmē tiesiskumu, jo paver plašākas iespējas prasības celšanai pret juridisku personu. Tāpat šāda pieeja dažkārt labāk atbilst daudzu mūsdienu komercsabiedrību sarežģītajai korporatīvajai struktūrai, kuras ietvaros komercsabiedrības sastāv, piemēram, no ražošanas, realizācijas, administratīvajām un pārvaldes struktūrvienībām, kuras var būt izvietotas dažādās atrašanās vietās un ne vienmēr komercsabiedrības juridiskajā adresē. Juridiskas personas atrašanās vietas plašāka iztulkošana var nodrošināt lielāku elasticitāti un leģitīmu iespēju celt prasību pret juridisku personu tās biroja atrašanās vietas tiesā, pat ja biroja adrese atšķiras no juridiskās adreses. Tomēr, no otras puses, šādas plašas interpretācijas iespējas var radīt neskaidrības ar konkrētu juridisko personu „pietiekamas komercdarbības aktivitātes” vietas noteikšanu, un līdz ar to šāda jurisdikcijas noteikšana var nebūt skaidra un tā var neatbilst Regulas 44/2001 preambulas vienpadsmitajā daļā deklarētajiem principiem.

Runājot par dzīvesvietas un atrašanās vietas izpratni Latvijā, jānorāda, ka no tiesu prakses redzams, ka juristu vidū ir dažādu iepriekš norādīto doktrīnu piekritēji. Sevišķi tas attiecas uz fiziskas personas dzīvesvietas jēdziena izpratni. Viena daļa Latvijas juristu, ceļot prasību, sliecas uzskatīt, ka atbildētāja dzīvesvieta ir vieta, kur viņš reāli dzīvo,³⁹ jeb, kā teiktu Vācijā, –

„vieta, kurā fiziskā persona apmetusies ar nolūku padarīt šo vietu par savas ekonomiskās vai sociālās dzīves centru”.

Savukārt otra daļa Latvijas juristu uzskata, ka fiziskās personas dzīvesvieta ir fiziskās personas deklarētā dzīvesvieta.⁴⁰

Šāda viedokļu atšķirība fiziskas personas dzīvesvietas un juridiskās personas atrašanās vietas izpratnes sakarā vērtējama pamatā negatīvi. Pirmkārt, tā ir pretrunā iepriekš minētajai Regulā 44/2001 deklarētajai jurisdikcijas noteiktībai. Otrkārt, tā padara prasības pieteikuma vai pieteikuma sevišķās tiesāšanas kārtībā pieņemšanu atkarīgu no tā, vai prasītāja un tiesas viedokļi fiziskas personas dzīvesvietas vai juridiskas personas atrašanās vietas jēdziena izpratnē sakrītis. Lai šādu atšķirību novērstu, CPL 26. pantā, kā arī kādā no CPL pantiem, kas runā par piekritību lietām sevišķā tiesāšanas kārtībā, būtu jāprecizē fiziskās personas dzīvesvietas un juridiskas personas atrašanās vietas jēdzieni. Pirms šo precizējumu uzsākšanas autors vēlas vērst uzmanību uz pašlaik topošo likumprojektu „Starptautisko privāttiesību likums”, kurā ir mēģināts noteikt fizisko un juridisko personu domicila izpratni. Šajā likumprojektā piedāvātās dažādu fizisku un juridisku personu, kā arī trasta domicila definīcijas cenšas iezīmēt domicila saistību ar potenciālo tiesvedības valsti. Tomēr citādi šī raksta autors pret minētajiem domicilu definēšanas mēģinājumiem izturas kritiski. Piemēram, saskaņā ar likumprojekta „Starptautisko privāttiesību likums” 16. panta pirmo daļu ir dots plašs fiziskas personas domicila skaidrojums – šis domicils ir valstī, kurā šī persona pastāvīgi, brīvprātīgi un ar nodomu apmetusies uz dzīvi. Šābu gadījumā par fiziskas personas domicilu saskaņā ar minētā likumprojekta panta otro daļu tiek pieņemts cits, vēl neskaidrāks jēdziens – fiziskās personas ierastā uzturēšanās vieta.⁴¹ Savukārt par juridiskās personas atrašanās vietu minētā likumprojekta 23. panta pirmajā daļā tiek piedāvāts noteikt juridiskās personas valdes atrašanās vietu, kas ir norādīta tās statūtos un dibināšanas līgumā. Latvijas komercsabiedrībām šādu noteikumu varētu būt grūti piemērot, jo ne statūtos, ne dibināšanas līgumā ziņas par valdes atrašanās vietu nav jānorāda.⁴² Ņemot vērā, ka saskaņā ar likumprojekta „Starptautisko privāttiesību likums” 29. panta pirmo daļu domicila pamatā esošo personas, lietas, tiesiskās attiecības vai juridiskā fakta objektīvo saikni ar Latviju vai ārvalsti ir plānots noteikt pēc tiesas ieskata, šī raksta autors uzskata, ka šāda domicila noteikšana ir pārlietu neskaidra un sarežģīta. Autors uzskata, ka vismaz Latvijas nacionālajās civilprocesa normās vajadzētu noteikt skaidrākus un vienkāršākus atbildētāja dzīvesvietas un atrašanās vietas noteikšanas kritērijus.

Fizisko personu dzīvesvietas precizēšanu šī raksta autors piedāvā ieviest, nosakot, ka par fiziskās personas dzīvesvietu šābu gadījumā uzskatāma šīs personas deklarētā dzīvesvieta. Saskaņā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 1. pantu jau pašā likuma un līdz ar to arī deklarētās dzīvesvietas mērķis ir

„panākt, lai ikviena persona būtu sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību”,

tātad, lai persona būtu arī sasniedzama tiesai civilprocesuāli tiesiskajās attiecībās. Tādējādi deklarētā dzīvesvieta ietver arī civilo tiesību īstenošanas un ar to saistīto pienākumu izpildes vietu, kas, kā norādīts iepriekš, ir būtisks domicilu raksturojošs faktors Francijas tiesībās. Papildus tam deklarēto dzīvesvietu ir daudz vienkāršāk pierādīt, konstatēt un pārbaudīt, savukārt pierādīšana, ka persona kādā vietā

„ir pastāvīgi, brīvprātīgi un ar nodomu apmetusies uz dzīvi”,

ir diezgan grūts un bieži vien arī neiespējams pasākums, it sevišķi, ja personai ir vairākas dzīvesvietas.

Jāatzīmē, ka šī raksta sagatavošanas un apspriešanas gaitā autoram nācās sastapties ar iebildumiem, ka citas personas reģistrētās dzīvesvietas noskaidrošana var būt pārlietu sarežģīts uzdevums, kas var pat atturēt potenciālo prasītāju no prasības celšanas. Šādiem iebildumiem autors nevēlas piekrist. Iespējamam prasītājam pastāv iespēja saņemt oficiālas ziņas par iespējamā atbildētāja deklarēto dzīvesvietu. Iedzīvotāju reģistra likuma 19. pants noteic –

„fiziskās un juridiskās personas var saņemt Reģistra informāciju par citu personu uz motivēta iesnieguma pamata”.

Tomēr reizē, lai prasības celšanu nepadarītu pārlietu formālu gadījumos, kad nav šaubu, ka potenciālais atbildētājs pamatā dzīvo citur, nevis savā deklarētajā dzīvesvietā, autors uzskata, ka prasības celšana pret fizisku personu pēc tās deklarētās dzīvesvietas ir piemērojama kā neapstrīdams risinājums, ja pastāv šaubas par attiecīgās personas faktisko dzīvesvietu. Šādu apsvērumu iespaidā autors uzskata, ka CPL 26. panta pirmajā daļā vajadzētu paredzēt, ka prasību pret fizisko personu ceļ tiesā pēc personas dzīvesvietas, par kuru šaubu gadījumā uzskatāma šīs personas deklarētā dzīvesvieta. Papildus tam autors ierosina pēc būtības līdzīgu normu iekļaut arī kādā no CPL pantiem, kas reglamentē tiesvedību sevišķās tiesāšanas kārtībā. Tā kā CPL piekritības jautājums lietām, kas tiek skatītas sevišķās tiesāšanas kārtībā, ir atrunāts vairākos pantos un būtībā katram šo lietu veidam atsevišķi, autors par racionālu uzskata risinājumu, ka fiziskas personas dzīvesvietas jēdziens tiek precizēts vienā no CPL pantiem, piemēram, CPL 252. pantā, kas nosaka vispārējos jautājumus tiesvedībai sevišķās tiesāšanās kārtībā.

Iespējams, ka pret šādiem likuma grozījumiem prasības tiesvedības sakarā varētu mēģināt iebilst ar argumentu, ka prasības celšana tiesā pēc deklarētās atbildētāja dzīvesvietas potenciāli var radīt daudzas situācijas, kurās prasību nevarēs sekmīgi celt, jo atbildētājam vai nu nebūs deklarētās dzīvesvietas, vai arī tā nebūs zināma. Šādu potenciālu argumentu var uzskatīt par nepamatotu, jo prasību celšanu pret atbildētāju, kura dzīvesvieta nav zināma vai kuram Latvijā nav dzīvesvietas, risina CPL 27. pants. Vienīgi, CPL 26. panta pirmajā daļā paredzot prasības celšanu tiesā pēc atbildētāja deklarētās dzīvesvietas, šim izmaiņam terminoloģiski būtu jāpieskaņo arī CPL 27. pants, tajā lietotos jēdzienus „dzīvesvieta” un „pastāvīgā dzīvesvieta” aizstājot ar jēdzienu „deklarētā dzīvesvieta”, kā arī paredzot prasības celšanu ne tikai pēc personai piederošā nekustamā īpašuma, bet arī pēc personas īrēto dzīvojamo telpu atrašanās vietas, jo arī dzīvojamo telpu īre norāda uz personas saikni ar šo telpu atrašanās vietu.

Runājot par juridiskās personas atrašanās vietu un juridisko adresi, jāatzīmē, ka no CPL 26. panta otrās daļas var netieši un nepareizi secināt, ka juridiskās personas atrašanās vieta un juridiskā adrese ir sinonīmi. Līdzīgu secinājumu var izdarīt arī no CPL 363.¹ panta pirmās daļas, kas reglamentē piekritību sevišķā tiesāšanas kārtībā iztiesājamās maksātnespējas procesa lietās. Tomēr, kā redzams no iepriekš norādītās atrašanās vietas un juridiskās adreses izpratnes ārvalstīs, tad par juridiskās personas atrašanās vietu var uzskatīt gan (I) juridisko adresi, gan (II) vietu, kur juridiskā persona veic savu darbību, gan arī (III) vietu, kur atrodas juridiskās personas pārvaldes institūcijas. Šāda iespēju dažādība būtu jānovērš, jo tā var apgrūtināt prasības celšanu. Tomēr tajā pašā laikā piedāvātajam risinājumam nevajadzētu atturēt no prasības celšanas pēc juridiskās personas atrašanās vietas, piemēram, biroja adreses, kas atšķiras no juridiskās adreses, ja par šo vietu nav šaubu, ka juridiskā persona tajā atrodas.

Līdz ar to šī raksta autors piedāvā CPL 26. panta otrajā daļā precizēt, ka prasība pret juridisko personu ceļama pēc tās atrašanās vietas, par ko šaubu gadījumā uzskatāma atbildētāja juridiskā adrese. Šādu precizējumu autors ierosina veikt arī CPL 252. pantā, kas nosaka vispārējos jautājumus tiesvedībai sevišķās tiesāšanās kārtībā. Atšķirībā no likumprojekta „Starptautisko privāttiesību likums” 23. panta pirmajā daļā minētās juridiskās personas valdes atrašanās vietas, juridiskā adrese tiek ierakstīta vai nu komercreģistrā saskaņā ar Komerclikuma 8. panta pirmās daļas 3. punktu, vai arī biedrību un nodibinājumu reģistrā saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 5. pantu. Abiem ierakstu veidiem piemīt publiska ticamība. Līdz ar to juridiskās personas juridisko adresi atšķirībā no darbības veikšanas vietas vai pārvaldes institūcijas, tajā skaitā valdes, atrašanās vietas ir viegli pierādīt, noteikt un pārbaudīt. Papildus tam prasības celšana pret juridisku personu tiesā pēc šīs juridiskās personas juridiskās adreses atbilstu Eiropas tiesu prakses atziņām, ka tieši juridiskā adrese norāda uz juridiskās personas visciešāko teritoriālo piesaisti attiecīgajai vietai.⁴³ Saistībā ar prasību celšanu pret juridiskas personas filiāli vai pārstāvniecību autors vēlas atzīmēt, ka jau pašlaik CPL 28. panta pirmā daļa noteic

„prasību, kas radusies sakarā ar juridiskās personas filiāles vai pārstāvniecības darbību, var celt tiesā arī pēc filiāles vai pārstāvniecības atrašanās vietas”.

Apkopojot šajā sadaļā paustos ierosinājumus, ar kuriem autors piedāvā CPL 26. un 252. pantā precizēt fiziskās personas dzīvesvietas un juridiskās personas atrašanās vietas jēdzienus, kā arī aizstāt CPL 27. pantā lietotos jēdzienus „dzīvesvieta” un „pastāvīgā dzīvesvieta” ar jēdzienu „deklarētā dzīvesvieta” un paredzēt jurisdikcijas noteikšanu arī pēc atbildētāja irēto dzīvojamo telpu atrašanās vietas, autors piedāvā izteikt CPL 26., 27. un 252. pantu šādā redakcijā:

26. pants. Prasības celšana pēc atbildētāja dzīvesvietas vai juridiskās adreses

- (1) Prasību pret fizisku personu ceļ tiesā pēc tā faktiskās dzīvesvietas. Šaubu gadījumā par fiziskas personas faktisko dzīvesvietu prasību pret šo fizisko personu var celt pēc šīs personas deklarētās dzīvesvietas.
- (2) Prasību pret juridisku personu ceļ tiesā pēc tās atrašanās vietas adreses. Šaubu gadījumā par juridiskās personas faktisko atrašanās vietu prasību pret šo juridisko personu var celt pēc šīs personas juridiskās adreses.

27. pants Prasības celšana, ja atbildētāja dzīvesvieta nav zināma

Prasība pret atbildētāju, kura deklarētā dzīvesvieta nav zināma vai kuram nav deklarētās dzīvesvietas Latvijā, ceļama pēc viņa īpašumā esoša nekustamā īpašuma vai irētu dzīvojamo telpu atrašanās vietas Latvijā vai pēc viņa pēdējās zināmās deklarētās dzīvesvietas, vai arī pēdējās zināmās atbildētāja īpašumā esoša nekustamā īpašuma vai irētu dzīvojamo telpu atrašanās vietas Latvijā.

252. pants. Lietu ierosināšana un piekritība

- (1) Sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmu lietu tiesnesis ierosina uz rakstveida pieteikuma pamata.
- (2) Ja atbilstoši šī likuma normām sevišķā tiesāšanas kārtībā izskatāmu lietu piekritība tiek noteikta pēc personas dzīvesvietas vai atrašanās vietas, tad šaubu gadījumā par fiziskas personas dzīvesvietu uzskatāma tās deklarētā dzīvesvieta, bet par juridiskas personas atrašanās vietu – tās juridiskā adrese.

3. Zaudējumu vai cita kaitējuma nodarīšanas vietas izpratne un tās piemērošana jurisdikcijas noteikšanā lietās par kaitējuma atlīdzību

EKT ir secinājusi, ka jebkura jurisdikcija, kas nav saistīta ar atbildētāja domicilu, ir piemērojama ne plašāk par to, kā prasa attiecīgās tiesu lietas apstākļi.⁴⁴ Šī tēze dažkārt tiek attīstīta pat līdz tik radikālam secinājumam, ka visas prasības pret komercsabiedrībām, arī prasības par ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma (delikta) gadījumā nodarīta kaitējuma atlīdzināšanu, pēc iespējas esot ceļamas pēc attiecīgo komercsabiedrību domicila.⁴⁵ Jurisdikcija pēc cita kritērija, kas nav atbildētāja domicils, esot pieļaujama tikai tad, ja šāda jurisdikcija nerada dažādu tiesu pretrunīgu nolēmumu risku⁴⁶ un ja tā ir nepieciešama, lai dotu samērīgi ērtāku prasības celšanu cietušajai personai. Tādējādi atsevišķos gadījumos jurisdikcija, kas nav saistīta ar atbildētāja domicilu, tajā skaitā jurisdikcija pēc kaitējuma nodarīšanas vietas (*forum delicti comissi* – lat.), ir paredzēta gan Eiropas, gan nacionālajās tiesībās.

Regulas 44/2001 5. panta trešā daļa noteic, ka personu, kuras domicils ir kādā dalībvalstī, var iesūdzēt citā dalībvalstī lietās, kas attiecas uz kaitējumu vai neatļautu rīcību, tās vietas tiesā, kur kaitējums noticis vai varējis notikt. Tāpat arī kaitējuma jeb sašaurināti – zaudējumu – nodarīšanas vieta atbilstoši CPL 28. panta 3. un 4. daļai ir kritērijs, kas nosaka kompetento tiesu šādās prasībās:

- 1) prasībās, kas izriet no personiskiem aizskārumiem, kuru rezultātā radies sakropļojums vai cits veselības bojājums vai iestājusies personas nāve;
- 2) prasībās par fizisko un juridisko personu mantai nodarītajiem zaudējumiem, kas, vadoties no Civillikuma 1771. pantā norādītajiem zaudējumu prasību veidiem, ietver prasības par zaudējumu atlīdzību un prasības par priekšā stāvošu zaudējumu nodrošināšanu.

Nemot vērā šādu kaitējuma nodarīšanas vietas civilprocesuālo nozīmi, nepieciešams noskaidrot, vai saistībā ar kaitējuma nodarīšanas vietas jēdziena izpratni nevar rasties kādas būtiskas neskaidrības.

Iespējamā kaitējuma nodarīšanas vietas izpratne var atšķirties gadījumos, kad ir runa par kaitējumu, kas nodarīts ar līguma neizpildi, un gadījumos, kad ir runa par kaitējumu, kas izriet no ārpuslīgumiskām attiecībām (deliktu). Ja fiziskās vai juridiskās personas mantai nodarīts kaitējums ar līguma neizpildi, par kaitējuma nodarīšanas vietu uzskatāma vieta, kur līgums būtu jāizpilda jeb paredzamā līguma izpildes vieta. Tieši šajā vietā ir iestājušās prettiesiskās rīcības sekas, jo nav veiktas darbības, kas šajā vietā būtu jāizpilda un kas novērstu kaitējuma iestāšanos. Tādējādi atbildētāja prettiesiskā rīcība – līguma neizpilde – attiecināma tieši uz šo paredzamo līguma izpildes vietu, kas tādējādi ir uzskatāma par kaitējuma nodarīšanas vietu. Tomēr paredzamā līguma izpildes vieta dod skaidru norādi par līguma neizpildes rezultātā nodarītā kaitējuma nodarīšanas vietu tikai tajā gadījumā, ja paredzamā līguma izpildes vieta ir noteikta līgumā vai arī to nosaka pats darījuma raksturs. Gadījumi, kad paredzamo līguma izpildes vietu nosaka pats darījuma raksturs, pamatā ir norādīti Regulas 44/2001 5. panta 1. daļas b apakšpunktā. Šie gadījumi ir preču tirdzniecība un pakalpojumu sniegšana. Ja vien līdzīgi nav noslēguši citādu vienošanos, preču tirdzniecības darījumos līguma izpildes vieta ir preču piegādes vieta, bet pakalpojumu sniegšanas darījumos – pakalpojumu sniegšanas vieta. Citos gadījumos saskaņā ar Civillikuma 1820. pantu līguma izpildes vieta var būt katra vieta, kur līguma izpildi iespējams izdarīt bez apgrūtinājuma vai neērtībām līdzīgiem. Šādos gadījumos ar līguma daļēju vai pilnīgu neizpildi nodarīta kaitējuma nodarīšanas vieta varētu tikt noteikta tāpat kā kaitējuma nodarīšanas vieta

ārpuslīgumisku tiesību aizskāruma (delikta) gadījumā. Tā kā daudzos gadījumos līgums var sastāvēt no vairākām savstarpējām līdzēju saistībām, par zaudējumu, kas radīti ar līguma neizpildi, nodarīšanas vietu uzskatāma ar zaudējumus radījušo saistību neizpildi visciešāk saistītā vieta – vieta, kur būtu jāizpilda saistība, kuras neizpilde radījusi zaudējumu. Tas atbilstu arī Regulas 44/2001 5. panta 1. daļas a apakšpunktam, kas noteic, ka personu, kuras domicils ir kādā dalībvalstī, lietās, kas attiecas uz līgumiem, citā dalībvalstī var iesūdzēt **attiecīgās saistības** [autora izcēlums] izpildes vietas tiesā.

Ja prettiesiska rīcība ir notikusi tajā pašā vietā, kur ir iestājušās šīs darbības kaitīgās sekas, jautājumam par kaitējuma nodarīšanas vietu nevajadzētu radīt būtiskas neskaidrības. Citādi var būt, ja prettiesiska rīcība ir notikusi vienā vietā, bet šīs rīcības kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā. Ja šīs vietas atrodas dažādu tiesu kompetences teritorijās, var rasties neskaidrības jautājumā, vai par kaitējuma nodarīšanas vietu uzskatāma prettiesiskas rīcības veikšanas vai tās seku iestāšanās vieta. No šī jautājuma izriet arī otrs neskaidrais jautājums – vai attiecīgo strīdu ir tiesīga iztiesāt prettiesiskās rīcības veikšanas vietas tiesa vai arī kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesa. EKT ir norādījusi, ka prasījumos par prettiesiskas rīcības rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu prasības celšanas vieta var būt gan kaitīgo seku iestāšanās vieta, gan arī prettiesiskās rīcības veikšanas vieta.⁴⁷ Šāds EKT secinājums skaidrību nevieš, jo (I) pēc būtības dot alternatīvu, bet ne atbildi, vai par kaitējuma nodarīšanas vietu uzskatāma prettiesiskas rīcības veikšanas vai tās seku iestāšanās vieta; (II) var radīt vairāku tiesu savstarpēji konkurējošu jurisdikciju un pretrunīgu nolēmumu risku. Autors uzskata par nepieciešamu noskaidrot, vai attiecīgo strīdu ir tiesīga iztiesāt prettiesiskās rīcības veikšanas vietas tiesa vai arī kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesa, un tādēļ detalizētāk aplūkos argumentus un juridiskās sekas gan risinājumam, ka par kompetento tiesu tiktu atzīta prettiesiskās rīcības veikšanas vieta, gan arī risinājumam, ka par kompetento tiesu tiktu uzskatīta kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesa.

Tiesību doktrīnā tiek norādīts, ka gadījumos, kad kompetentā tiesa tiek noteikta pēc kaitējuma nodarīšanas vietas, šāda kompetentas tiesas noteikšana tiek pamatota ar apsvērumiem par cietušās personas ērtībām (piekļūt kompetentajai tiesai un tiesvedības vietai), kā arī iespējamo pierādījumu koncentrēšanos tieši kaitējuma nodarīšanas vietā.⁴⁸ Saistībā ar pierādījumu koncentrēšanos noteiktā vietā un kompetentās tiesas noteikšanu pēc pierādījumu koncentrēšanās vietas autors vēlas uzsvērt, ka šī pierādījumu koncentrēšanās vieta Latvijas nacionālo tiesību kontekstā nevar tikt ņemta vērā kā jurisdikcijas noteikšanas izšķirošais faktors. Pat ja pierādījumi koncentrēti vienā vietā un ja tie ir pār vadājami, tos var piegādāt pietiekami ātri no vienas Latvijas malas otrā. Saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta 2005. gada 21. jūnija noteikumu Nr. 445 „Pasta noteikumi” 58. punktu pasta sūtījumu pārsūtīšanas laiks jebkurā gadījumā nepārsniedz piecas dienas.⁴⁹ Visticamāk, ka termiņš būs tāds pats arī jebkādu citu kustamu un pār vadājamu pierādījumu piegādei. Šāds termiņš lietas iztiesāšanas ātrumu nevar būtiski ietekmēt. Savukārt pierādījumu pārbaude uz vietas atbilstoši Latvijas tiesu praksē atrodamai informācijai ir tik ārkārtīgi reta procesuāla parādība, ka tai nevar piešķirt būtiski nozīmi, lemjot par kādu procesuālu risinājumu. Toties, ja skatās no cietušā ērtību viedokļa, jāatzīmē, ka bieži vien kaitīgo seku iestāšanās vieta ir ciešāk saistīta ar atbildētāju, jo tā var būt, piemēram, atbildētāja mantas atrašanās vieta vai atrašanās vieta juridiskai personai, kurā atbildētājam pieder kapitāla daļas. Tādēļ no cietušās personas ērtības viedokļa piemērotāka ir tiesvedības norise kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesā.

Ja par kompetento tiesu atzītu prettiesiskās rīcības veikšanas vietas tiesu, šāda interpretācija varētu tikt atzīta par vairāk pamatotu, CPL 28. panta trešo un ceturto daļu iztulkojot sistēmiski kopā ar Civillikuma ievada 20. panta otro teikumu, kas noteic

„saistība, kas izriet no neatļautas darbības, apspriežama pēc tās vietas likuma, kur neatļautā darbība izdarīta”.

Tajā pašā laikā nevar noliegt, ka pastāv iespēja, ka vairākos ārpuslīgumisku tiesību aizskāruma gadījumos vainojamās personas prettiesisku darbību veic vai nu savas dzīves un darbības būtiskākajā vietā – dzīvesvietā vai juridiskajā adresē, vai arī tieši tās tuvumā, respektīvi, tās pašas tiesas kompetences teritorijā, kurā ietilpst atbildētāja dzīvesvieta vai juridiskā adrese. Prettiesiskās rīcības veikšanas vietas tiesas atzīšana par kompetento tiesu var radīt situāciju, ka jurisdikcija pēc kaitējuma nodarīšanas vietas kļūst lieka un nepamatota, jo tā noved pie tās pašas kompetentās tiesas noteikšanas, kuru var noteikt pēc atbildētāja domicila, dzīvesvietas vai juridiskās adreses. Šāds rezultāts ir pretrunā Regulas 44/2001 preambulas vienpadsmitajai daļai, no kuras izriet, ka jurisdikcijai, kas nebalstās uz atbildētāja domicila principu, (I) jābūt skaidri noteiktai, kā arī (II) jāgarantē cits jurisdikcijas teritoriālās piesaistes faktors, nevis atbildētāja domicils.

Līdz ar to ir nepieciešams pārbaudīt, vai kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesas noteikšana par kompetento tiesu nodrošinātu citu teritoriālās jurisdikcijas piesaistes faktoru.

Iespēja, ka kaitīgo seku iestāšanās vieta sakrīt ar atbildētāja domicilu, ir mazāka. Līdz ar to var secināt, ka kompetentās tiesas noteikšana pēc kaitīgo seku iestāšanās vietas lietās par kaitējuma nodarīšanu pamatā nodrošina citu teritoriālās jurisdikcijas piesaistes faktoru. Papildus tam ir jāņem vērā arī EKT atziņas. Lietā *Unibet (London) Ltd, Unibet (International) Ltd v Justitiekanslern*⁵⁰ tika pieļauts, ka prasība par kādā dalībvalstī nodarīto zaudējumu celšanu, kur arī kaitīgās sekas – zaudējumi kā atrautā peļņa – ir iestājušās šajā dalībvalstī, var tikt celta šīs dalībvalsts tiesā. Papildus, ja kaitējuma radīto seku novēršanai piemērojama tiesiskās aizsardzības līdzeklis ir restitūcija jeb tā stāvokļa atjaunošana, kas pastāvēja pirms kaitējuma nodarīšanas, arī šī restitūcija un tās veikšanas vieta (kas sakrīt ar kaitīgo seku iestāšanās vietu) var tikt uzskatīta par objektīvu teritoriālās jurisdikcijas piesaistes faktoru. Tādējādi restitūcija un tās veikšanas vieta var pamatot kaitīgo seku iestāšanās vietas tiesas kompetenci. Restitūcijas piemērošanas iespēja gan ir apšaubāma CPL 28. panta trešajā un ceturtajā daļā minētajās prasībās. Tās ir vai nu skaidri noteiktas prasības par zaudējumiem, vai arī prasības no personiskiem aizskārumiem, kuru rezultātā radies sakropļojums vai cits veselības bojājums vai iestājusies personas nāve, un kas var ietvert gan zaudējumu, gan arī morālā kaitējuma atlīdzības prasījumus.⁵¹ Tajā pašā laikā Regulas 44/2001 5. panta trešā daļa runā par kaitējumu vai neatļautu rīcību jebkuros to izpausmes veidos, kuru novēršanai attiecīgi var tikt piemērota arī restitūcija. Regula 44/2001 ir tieši piemērojams Eiropas Savienības normatīvais akts. Tādēļ arī Latvijā, iztulkojot kaitējuma nodarīšanas vietas jēdzienu, jāņem vērā, ka Regulas 44/2001 5. panta trešajā daļā minēto prasību apmierināšanai var tikt piemērota restitūcija, kas līdz ar to pamato kaitīgo seku iestāšanās vietu teritoriālās jurisdikcijas noteikšanai un ir ņemama vērā arī nacionālo tiesību normu – tajā skaitā CPL 28. panta trešās un ceturtais daļas – iztulkošanā.

Apkopojot šajā sadaļā norādīto, šī raksta autors uzsver, ka gadījumā, ja kādai personai vai tās mantai ir nodarīts kaitējums un prettiesiska rīcība ir notikusi vienā vietā, bet šīs rīcības kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā, par kaitējuma nodarīšanas vietu ir atzīstama kaitīgo seku iestāšanās vieta. Līdz ar to tiesa, kuras darbības

teritorijā ietilpst šī kaitīgo seku iestāšanās vieta, ir kompetenta iztiesāt attiecīgo strīdu saistībā ar nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu. Ja kādā gadījumā šādi jurisdikcijas noteikumi var apgrūtināt prasītājam prasības celšanu tiesā, prasītājam pastāv CPL 28. panta trešajā daļā noteiktā iespēja celt prasību arī pēc savas dzīvesvietas. Vienlaikus autors vēlas atzīmēt, ka nevajadzētu ierobežot iespēju strīda pusēm pēc strīda rašanās vienoties par strīda iztiesāšanas tiesu arī no ārpuslīgumisku tiesību aizskāruma (delikta) izrietošos strīdos. Šajā sakarā autors ierosina papildināt CPL 30. pantu ar jaunu pirmo prim daļu, izteiktu šādā redakcijā:

(1.¹) Pēc strīda rašanās puses ir tiesīgas vienoties par to pirmās instances tiesu, kurā šis strīds ir iztiesājams.

Kopsavilkums

1. Prasības celšana tiesā pēc atbildētāja dzīvesvietas vai atrašanās vietas jeb domicila uzskatāma par teritoriālās jurisdikcijas noteikšanas pamatprincipu, kas ir piemērojams vienmēr, ja vien nepastāv citi likumā paredzēti un attiecīgajai lietu kategorijai specifiski noteikumi, ar kuriem noteikt tiesu, kura būs tiesīga iztiesāt attiecīgo civiltiesisko strīdu.
2. Atsevišķos gadījumos *forum rei sitae* princips, kas paredz prasības celšanu pēc lietas atrašanās vietas, tiek izmantots jurisdikcijas noteikšanai arī tiem strīdiem, kas nav par tiesībām uz šo lietu.
3. Lai novērstu iespējas dažādi iztulkot fiziskās personas dzīvesvietas jēdzienu, autors ierosina CPL 26. panta pirmajā daļā paredzēt, ka šaubu gadījumā par fiziskās personas faktisko dzīvesvietu prasību pret šo fizisko personu ceļ tiesā pēc šīs personas deklarētās dzīvesvietas, kā arī CPL 26. panta otrajā daļā precizēt, ka prasība pret juridisko personu ceļama pēc tās atrašanās vietas, šaubu gadījumā par šo vietu uzskatot juridisko adresi. Tas, ka šaubu gadījumā par fiziskās personas dzīvesvietu uzskatāma tās deklarētā dzīvesvieta, savukārt šaubu gadījumā par juridiskās personas atrašanās vietu uzskatāma tās juridiskā adrese, jāprecizē arī CPL 252. pantā. Arī CPL 27. pantā lietotos jēdzienus „dzīvesvieta” un „pastāvīgā dzīvesvieta” autors ierosina aizstāt ar jēdzienu „deklarētā dzīvesvieta”, kā arī ierosina paredzēt jurisdikcijas noteikšanu pēc atbildētāja irētu dzīvojamo telpu atrašanās vietas.
4. Ja fiziskās vai juridiskās personas mantai nodarīts kaitējums ar līguma neizpildi, par kaitējuma nodarīšanas vietu, kuras tiesā atbilstoši CPL 28. panta ceturtajai daļai ceļama prasība par šī kaitējuma atlīdzināšanu vai nodrošināšanu, uzskatāma vieta, kurā būtu jāizpilda no līguma izrietošā saistība, kuras neizpilde izraisījusi attiecīgo zaudējumu.
5. Ja prettiesiska rīcība ir notikusi vienā vietā, bet šīs rīcības kaitīgās sekas ir iestājušās citā vietā, vadoties no Regulas 44/2001 preambulas vienpadsmitajā daļā minētajiem jurisdikcijas skaidrības un piesaistes nodrošināšanas priekšnoteikumiem, par kaitējuma nodarīšanas vietu uzskatāma kaitīgo seku iestāšanās vieta. Līdz ar to tiesā, kuras darbības teritorijā ietilpst kaitīgo seku iestāšanās vieta, atbilstoši CPL 28. panta trešajai daļai ceļama prasība par kaitējuma atlīdzināšanu, kas izriet no personiskiem aizskārumiem, kuru rezultātā radies sakropļojums vai cits veselības bojājums vai iestājusies personas nāve. Tomēr šādam noteikumam nevajag ierobežot iespēju strīda pusēm pēc strīda rašanās vienoties par strīda iztiesāšanas tiesu arī no ārpuslīgumisku tiesību aizskāruma (delikta) izrietošos strīdos. Tieši otrādi, lai šādu iespēju skaidri noteiktu, CPL 30. pants jāpapildina ar jaunu atbilstošu pirmo prim daļu.

Izmantoto avotu saraksts

Literatūra

1. *Bukovskis, V.* Civilprocesa mācības grāmata. Rīga : Autora izdevums, 1933.
2. *Rozenbergs, J.* (nod. aut.), *Torgāns, K.* (zin. red.) Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006.
3. *Elizabeth, A. Martin* (ed.) A Dictionary of Law. Fifth Edition. Oxford, New York : Oxford University Press, 2002.
4. *European Civil Practice.* Second Edition. London : Sweet&Maxwell, 2004.
5. *Friedhental, J. H., Kane, M. K., Miller, A. R.* Civil Procedure. St. Paul, Minn. : West Publishing Co, 1993.
6. *Ginsburg, R. B., Bruzelius, A.* Civil procedure in Sweden. The Hague : Martinus Nijhoff, 1965.
7. *Елисеев, Н. Г.* Гражданское процессуальное право зарубежных стран. Источники, судопроизводство, подсудность. Москва : Статут. 2000, с. 148.

Uzziņu literatūra

1. *Gavrilovs, A.* (sastādītājs) Latīņu-latviešu vārdnīca. Rīga : Zvaigzne, 1994.
2. LAW.COMDictionary.
Pieejams: <http://dictionary.law.com/default2.asp?selected=778&bold=|||> [skatīts 2009. gada 8. janvārī].

Normatīvie akti

1. Padomes Regula (EK) Nr. 44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 19/4, 2001, 16. janv., 42.–64. lpp. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=258092:cs&page=1&hwords=>
2. Civillikums : LR likums. *Zinotājs*, Nr. 4, 1992. gada 30. janvāris.
3. Iedzīvotāju reģistra likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 261/264, 1998. gada 10. septembris.
4. Civilprocesa likums : LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 326/330(1387/1391), 1998. gada 3. novembris.
5. Komerclikums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 158/160(2069/2071), 2000. gada 4. maijs.
6. Dzīvesvietas deklarēšanas likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 104(2679), 2002. gada 10. jūlijs.
7. Biedrību un nodibinājumu likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 161(2926), 2003. gada 14. novembris.
8. *The French Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 July 1994).* Littleton, Colorado: Fred B. Rothman & Co, Deventer, The Netherlands: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1995.
9. Likumprojekts „Starptautisko privāttiesību likums”. Tieslietu ministrijas izveidotas darba grupas izstrādāts tiesību akta projekts. Nav publicēts.
10. Pasta noteikumi: Ministru kabineta noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 105, 2005. gada 7. jūlijs.

Tiesu prakse

1. EKT spriedums lietā *Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-374/04). Pieejams: [http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=&nomusuel=Test%20Claimants%20in%20the%20FII%20Group%20Litigation&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher](http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=&nomusuel=Test%20Claimants%20in%20Class%20IV%20of%20the%20ACT%20Group%20Litigation&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher) [skatīts 2009. gada 12. martā].
2. EKT spriedums lietā *Test Claimants in the FII Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-446/04). Pieejams: [http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=&nomusuel=Test%20Claimants%20in%20the%20Thin%20Cap%20Group%20Litigation&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docso](http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=&nomusuel=Test%20Claimants%20in%20the%20FII%20Group%20Litigation&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher)
3. EKT spriedums lietā *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-524/04). Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=&nomusuel=Test%20Claimants%20in%20the%20Thin%20Cap%20Group%20Litigation&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docso>

*m&docinf=docinf&alldocnored=alldocnored&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newfor
m&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Su
bmit=Rechercher* [skatīts 2009. gada 12. martā].

4. Rīgas Apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2004. gada 2. jūnija lēmums lietā Nr. 2-9/68. Nav publicēts.
5. Rīgas Apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2004. gada 27. septembra lēmums lietā Nr. C27107804/9 CA-4226/12. Nav publicēts.
6. Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2004. gada 25. maija lēmums lietā Nr. C 27112204. Nav publicēts.
7. Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2004. gada 18. jūnija lēmums lietā Nr. C-27107804 C-1078/9. Nav publicēts.

Atsauces un piezīmes

- ¹ Sk. preambulas vienpadsmito daļu, kā arī 2. panta pirmo daļu Regulā 44/2001.
Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=lv&lng1=lv,en&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=258092:cs&page=1&hwords=>
- ² *European Civil Practice. Second Edition.* London : Sweet&Maxwell. 2004, p. 9, para. 1.007.
- ³ *Rozenbergs, J.* (nod. aut.), *Torgāns K.* (zin. red.). *Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums.* Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2006, 61. lpp.
- ⁴ *Forums. Grām. Gavrilovs, A.* (sast.). *Latīņu-latviešu vārdnīca.* Rīga : Zvaigzne, 1994, 70., 332. lpp.
- ⁵ *Forum. Grām. LAW.COM Dictionary.*
Pieejams: <http://dictionary.law.com/default2.asp?selected=778&bold=|||> [skatīts 2009. gada 8. janvārī].
- ⁶ Sk. preambulas 11. daļu, kā arī 2. panta pirmo daļu Regulā 44/2001.
- ⁷ *Ginsburg, R. B., Bruzelius, A.* *Civil procedure in Sweden.* The Hague : Martinus Nijhoff. 1965, p. 155.
- ⁸ Sk. piemēram, CPL 259. panta pirmo daļu par piekritību lietām par adopcijas apstiprināšanu vai CPL 363.¹ panta pirmo daļu par juridiskas personas maksātspējas lietu piekritību.
- ⁹ *European Civil Practice. Second Edition.* London : Sweet&Maxwell. 2004, p. 8, para. 1.004.
- ¹⁰ *Friedhental, J. H., Kane, M. K., Miller, A. R. Civil Procedure.* St. Paul, Minn : West Publishing Co. 1993, p. 148.
- ¹¹ *Bukovskis, V.* *Civilprocesa mācības grāmata.* Rīga : Autora izdevums, 1933, 221. lpp.
- ¹² Turpat.
- ¹³ Turpat.
- ¹⁴ *Елисеев, Н. Г.* *Гражданское процессуальное право зарубежных стран. Источники, судопроизводство, подсудность.* Москва : Статут. 2000, с. 148.
- ¹⁵ Turpat.
- ¹⁶ Civillikums : LR likums. *Ziņotājs*, Nr. 4, 1992. 30. janvāris.
- ¹⁷ *Elizabeth, A. Martin* [ed.] *A Dictionary of Law. Fifth Edition.* Oxford, New York : Oxford University Press, 2002, p. 523.
- ¹⁸ Turpat, 524. lpp.
- ¹⁹ Turpat., 523. lpp.
- ²⁰ Sk. Regulas 44/2001 preambulas astoto daļu.
- ²¹ Sk. Regulas 44/2001 preambulas vienpadsmito daļu.
- ²² Sk. Regulas 44/2001 preambulas vienpadsmito daļu.
- ²³ *The French Civil Code. Revised Edition (as amended to 1 July 1994).* Littleton, Colorado : Fred B. Rothman & Co, Deventer, The Netherlands : Kluwer Law and Taxation Publishers, 1995, p. 18.
- ²⁴ *Елисеев, Н. Г.* *Гражданское процессуальное право зарубежных стран. Источники, судопроизводство, подсудность.* Москва : Статут, 2000, с. 107.
- ²⁵ Turpat.
- ²⁶ Turpat.
- ²⁷ Turpat.
- ²⁸ Turpat.
- ²⁹ Turpat, 128. lpp.
- ³⁰ Turpat.
- ³¹ Turpat, 92. lpp.
- ³² Turpat.
- ³³ Turpat.
- ³⁴ Turpat.
- ³⁵ Sk. EKT spriedumu lietās *Test Claimants in the FII Group Litigation v Commissioners of Inland Revenue* (C-446/04) 39. punktu; *Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-524/04) 36. un 97. punktu; *Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation v Commissioners of Inland Revenue* (C-374/04) 42. punktu.

- ³⁶ Sk. EKT sprieduma lietā *Test Claimants in Class IV of the ACT Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-374/04) 43. punktu.
- ³⁷ Sk. EKT sprieduma lietā *Test Claimants in the FII Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-446/04) 40. punktu.
- ³⁸ *Friedenthal, J. H., Kane, M. K., Miller, A. R. Civil Procedure. Second Edition.* St. Paul, Minn : West Publishing Co., 1993, p. 110.
- ³⁹ Sk. prasītāja viedokli, kas atreferēts Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2004. gada 18. jūnija lēmumā lietā Nr. C-27107804 C-1078/9; sk. prasītāja viedokli, kas atreferēts Rīgas Apgabaltiesas 2004. gada 27. septembra lēmumā lietā Nr. C27107804/9 CA-4226/12. Nav publicēts.
- ⁴⁰ Sk. Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2004. gada 25. maija lēmumu lietā C 27112204. Nav publicēts.
- ⁴¹ Saskaņā ar likumprojekta „Starptautisko privāttiesību likums” 21. panta 1. daļu „fiziskas personas uzturēšanās vieta šī likuma izpratnē ir tajā valstī, kurā šī persona dzīvo ilgākā laika posmā, pat ja šī uzturēšanās nav pastāvīga un pat ja šai personai ir dzīvesvieta citā valstī”.
- ⁴² Sk. Komerclikuma 143. un 144. pantu.
- ⁴³ Sk. EKT sprieduma lietā *Test Claimants in the FII Group Litigation pret Commissioners of Inland Revenue* (C-446/04) 40. punktu.
- ⁴⁴ Sk. EKT sprieduma lietā *Nicole Hassett pret South Eastern Health Board* (C-372/07) 19. punktu.
- ⁴⁵ Turpat, 23. punkts.
- ⁴⁶ Turpat, 24. punkts.
- ⁴⁷ Sk. EKT spriedumu lietā *Bier/Mines de Potasse d'Alsace* (C-21/76), citēts no Scordamaglia V. (author of the chapter) *Jurisdiction and Procedure in Legal Actions relating to Community Trade Marks. European Community Trade Mark. Commentary to the European Community Regulations.* The Hague, London, Boston : Kluwer Law International. 1997, p. 387.
- ⁴⁸ *Bukovskis, V. Civīlprocesa mācības grāmata.* Rīga : Autora izdevums, 1933, 228. lpp.
- ⁴⁹ Pasta noteikumi: Ministru kabineta noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 105, 2005. gada 7. jūlijs.
- ⁵⁰ Sk. EKT spriedumu lietā *Unibet (London) Ltd, Unibet (International) Ltd pret Justitiekanslern* (C-432/05).
- ⁵¹ Sk. Civillikuma 2347. un 2349. pantu.

Summary

In this chapter, the author analyses the way in which territorial jurisdiction is assigned on the basis of the case and the area in which the relevant court is competent. The most important principle here is the domicile of the defendant. This makes it possible to adjudicate a case in the territory where the defendant lives. At first glance, there is nothing ambiguous about this, but first impressions can be misleading. In fact, there are several conflicting interpretations as to the domicile of individuals and legal entities in Latvia, and this has caused uncertainties about jurisdiction in specific cases.

With the aim of overcoming these uncertainties, the author has proposed several amendments to the law on civil procedure. He has analysed several legal doctrines related to domicile in jurisdictions such as France, Germany and Austria. He has also looked at the way in which territorial jurisdiction is assigned in cases involving damages, where the harmful activity has been conducted in one place, but the actual damages have been incurred somewhere else.